

Dr. Achyut V. Mane

M. A. Ph. D.

Ex-President

City Municipal Council, NIPANI.

Tal. - Chikodi Dist. - Belgaum.

Phone - Office : 20137 Resi : 20632

Reader in Marathi

Devchand College, Arjunnaagar
Dist: Kolhapur.

Date : 20 DEC 1997

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की श्री. आनंदा मारुती संकपाळ यांनी " निपाणी परिसरातील स्त्री गीतांचा अभ्यास " या विषयावरील प्रबंधिकेचे संशोधनकार्य माझ्या मार्गदर्शनाखाली स्वतंत्ररित्या केले असून ते समाधानकारकरित्या पूर्ण केले आहे.

ही प्रबंधिका यापूर्वी कोणत्याही विद्यापीठातील कोणत्याही अन्य परीक्षेसाठी सादर केलेली नाही.

सादर प्रबंधिका सिव्हाजी शिवाजी विद्यापीठाच्या एम. फिल. (मराठी) पदवीसाठी सादर करण्यास माझी अनुमती आहे. सादर प्रबंधिका 'लोकसाहित्य' या अभ्यासक्षेत्रात समाविष्ट होते.

अर्जुननगर.

दिनांक: 20 DEC 1997

(डा. अच्युत माने)
मार्गदर्शक

प्रतिज्ञापत्र

" निपाणी परिसरातील स्त्री गीतांचा अभ्यास "

या विषयावरील सादरची प्रबंधिका मी शिवाजी विद्यापीठाच्या
सं. फिख च्या पदवी परीक्षेसाठी लिहिली आहे. ही
प्रबंधिका अथवा त्याचा कोणताही भाग मी अन्यत्र कोठेही
कोणत्याही परीक्षेसाठी सादर केलेला नाही.

आपला विश्वासू,

अनंदा मा. संख्या

(अनंदा मा. संख्या)

मनोगत

आमची आजी रोज जात्यावर ज्या ओठ्या म्हणत असे त्यामध्ये आमच्या बाबांचे, आत्तीचे आणि माझेही विशेष असे कौतुक असायचे. ज्या ज्या वेळी मी आजीजवळ जायचो त्या त्या वेळी तिला लहानपणा पासून गाणे म्हणण्याबद्दल हट्ट धरायचो. आमची आजी, आई या ब-याचदा गीतातील शब्दांनीच बोलायच्या, आयाबायाना आणि वाटर्न जाणायेना-यहना आमचे घर पाण्णोईं सारखं. त्यामुळे आजी या लोकांशी बोलतांना ब-याचदा अशी एक एक गीते म्हणायची की त्यातून समोरच्या बायानाही तूर गवसायचा आणि काम ना धाम या वयस्क आजीबाईंचे कित्येक तात हे सुख असायचं. आजी जे कांही म्हणते ते कांही उगीच म्हणत नाही. त्या पाठीमागे तिने केलेले कष्ट, घेतलेले अनुभव आणि एकूण स्त्रीभावना दिसून येते. आणि यालाच लोकसाहित्य म्हणतात. हे मला बी.ए.ला. असताना समजायला लागलं त्याला कारणही तसेच होते. त्यावेळी आम्हाला बी.ए. च्या अभ्यासक्रमात ना. धो. महानोरांचा 'पुस्त-खेडची गाणी' हा लोकगीतांचा संग्रह होता. हा संकलित गीतांचा संग्रह अभ्यासल्यावर तेव्हाच मलाही वाटू लागलं की आमच्या 'यरनाळ गावची गीते' असे लिहता येतील. त्यादृष्टीने मी आजी आणि तिच्या घडणी (मैत्रीणी) जी गीते म्हणतील ती संकलित करण्यास सुरवात केली. पण नेमकं या गीतांचे करावचे काय आणि ही गीते आडाणी स्त्रियांची आहेत. हे कालबाह्य लोकवाडःमय आज कोण वाचणार अशा अनेक शंका माझ्या मनांत येऊन आणि कुशल मार्गदर्शकाचा अभाव त्यामुळे असेल, आमची आजी देवाघरी गेली त्यामुळे असेल तशीच पडून राहिली.

एम्. ए. झाल्यावर एम्. फिल. करावयाचे असे ठरल्यानंतर विषयाचा जेव्हा प्रश्न उपस्थित झाला तेव्हा मी प्रथम माझे मार्गदर्शक डॉ. अच्युत माने याना गीतांच्या पूर्वसंकलना विषयी सांगितले. तसे तर म्हणाले " हे संकलन लोकसाहित्यामध्ये फार महत्त्वाचे आहे. आणि आज त्याच्या अभ्यासाची आवश्यकता आहे. तेव्हा तुझ्याकडे संकलित असलेल्या गीताप्यतिरिक्त

निपाणी परिसरातील स्त्रीभावना, नवी जाणीव व्यक्त करणारी कांही गीते संकलित कर. त्यामुळे आपणांस"निपाणी परिसरातील स्त्री गीतांचा अभ्यास " हा विषय प्रबंधिकासाठी घेता येईल." विषय निवडी बाबतच्या माझ्या गोंधळलेल्या मनस्थितीला तरांनी कुशल मार्गदर्शनाने वाट कलन दिल्यामुळे आणि माझ्या आवडीच्या विषयावर मला अभ्यास करता येणार यामुळे मला समाधान वाटले. त्यानंतर तरांच्या अचूक मार्गदर्शनाचा मला सतत उपयोग झाला. निपाणी परिसरातील अनेक गावातील अनोखी माय बहिणांची त्यांच्या तोंडच्या गीतांच्यासाठी ज्वळून ओळख झाली. अशा या माय बहिणींच्या आणि गुरुच्या ज्ञानात राहणं मला आवडेल. माझ्या आजीने म्हटलेली एक ओवी माझ्या गुरु-बदल मला घापी वाटते.

" गुरुनी मनी गुरु
जीवाचा महासखा
गुरुनी मनी गुरु
जीवाचा मयतरु "

निपाणीतील एप्रिल १९७८ च्या तंबाखू कामगार स्त्रियांच्या चळवळीतील कार्यकर्ते असल्यामुळे तरांचे मार्गदर्शन बहुमोलाचे ठरले.

प्रबंधिकासाठी सुचेल तसे आणि भेटेल तेथे सांगणारे प्रा.सर्जेराव टेकणे तर, प्रा.भारती देशमाने मंडळ आणि आठवेल तस माणी देणा-या अनेक स्त्रिया याच बरोबर देवचंद कालिजे प्राचार्य डॉ.माधव कशाबीकर मराठी विभागातील डॉ. पी.व्ही. कुलकर्णी, प्रा. रेंदाकर, प्रा. चुनामरी आणि ग्रंथालयातील आर.पी. शहा व त्यांचा सहकारी वर्ग शिमाय जी.आय.बागेवाडी कालिजमधील ग्रंथालय श्री.अंगडी आणि मराठी विभाग प्रमुख प्रा.भूमाल कांबळे, शिवाजी विद्यापीठ मराठी विभाग प्रमुख डॉ. विश्वनाथ शिंदे, निपाणी रोटरी परिवारातील डॉ. सुहास शहा, रोटेरियन अभय मेहता, माझे मित्र प्रमोद कांबळे, संजय कांबळे यांच्या अमूल्य सहकार्यांमुळे मी ही प्रबंधिका लिहू शकलो. आणि प्रबंधिका टंकलेखक श्री. व तौ. चव्हाण यांचाही मी मनपूर्वक आभारी आहे. तर माझ्या आई-बाबा बहिणीचे ज्ञान हे कधीही न फिटणारे आहे. त्यांच्या ज्ञानातच मी राहायचे पसंत करीन. माझ्या या लोकगीत संकलन अभ्यासामध्ये अनेक लोकानी सहकार्य केले त्यांच्याविषयी मी इतकेच म्हणेन -

" जो जो जयाचा घेतला गुन
तो तो म्या गुरु केला जाण "